

Invloeden op overnacht contact tussen kinderen en niet-inwonende vaders na de scheiding

Bacheloronderzoek Sociologie

Renée van de Merwe (3465349)

Myrthe Lourens (3498832)

Begeleider: Sarah Westphal

februari – juni 2012

Samenvatting

De vaderlijke rol is in de afgelopen decennia veranderd. Het belang van goed contact en betrokkenheid na een scheiding wordt steeds meer benadrukt en uitvoering wordt toegejuicht. De data uit het Survey Scheiding in Nederland 1998 (SIN'98) is gebruikt om te onderzoeken of verschillende demografische en situationele karakteristieken invloed hebben op het overnacht contact tussen het kind en de niet-inwonende vader na een scheiding. Het opleidingsniveau van de vader, de leeftijd van het kind ten tijde van de scheiding, het bestaan van conflict tussen beide ouders en het scheidingsjaar blijken overnacht contact significant te beïnvloeden.

Introductie

Vandaag de dag komen scheidingen veel voor in onze samenleving. Het is dan ook niet raar dat scheidingen tegenwoordig vaak niet meer als een uitzondering worden gezien. Het aantal huwelijken dat is beëindigd door een echtscheiding is in de jaren zeventig en tachtig erg toegenomen (De Graaf, 2007). Het CBS (2012) constateert echter toch weer een daling in het totale aantal scheidingen in de periode tussen 1996 en 2012. Figuur 1 laat dit duidelijk zien. In 1996 waren er in totaal 34.871 scheidingen en in 2010 waren dit er 32.544.

Figuur 1: 'Het totale aantal echtscheidingen en het totale aantal echtscheidingen met kinderen'.

	1996	2000	2008	2009	2010
Totaal echtscheidingen	34 871	34 650	32 236	30 779	32 544
Totaal echtscheidingen met kinderen	16 164	17 955	18 180	16 490	18 507
Bij echtscheiding betrokken kinderen	29 515	32 974	33 327	29 890	32 678

Bron: CBS-Statline, geraadpleegd op 14-03-2012.

Figuur 1 laat naast het totale aantal echtscheidingen ook het totale aantal echtscheidingen met kinderen zien. Over de periode van 1996 tot 2010 is een stijging waar te nemen in dit aantal: van 16.164 naar 18.507 (CBS, 2012). Ook het aantal bij echtscheidingen betrokken kinderen is zichtbaar in figuur 1, en tevens bij deze gegevens is een toename waar te nemen: van 29.515 naar 32.678 (CBS, 2012). Hieruit kan geconcludeerd worden dat een behoorlijk aantal kinderen te maken heeft met scheidende ouders; bij ruim 55 procent van de echtscheidingen zijn kinderen betrokken (De Graaf, 2007). Uit onderzoeken van het CBS (2006) blijkt dat 80

procent van de kinderen na de scheiding bij de moeder gaat wonen. Vijf procent trekt in bij de vader (CBS, 2006). Er is echter wel een toename te zien in het aantal mannen met voogdijschap over de kinderen na een scheiding (Cooksey & Craig, 1998). De overige 15 procent van de kinderen wordt opgevoed door middel van co-ouderschap¹ (CBS, 2006).

Eerder onderzoek heeft laten zien dat scheidingen veel gevolgen voor kinderen kunnen hebben. Kinderen zullen moeten wennen aan nieuwe woonomstandigheden, en de band tussen één of beide ouders en het kind kan veranderen. Tavecchio & Goossens (1992) beschrijven met behulp van de gehechtheidstheorie dat scheidingen tussen kinderen en een gehechtheidsfiguur, bij de meeste gevallen gaat het bij echtscheidingen dan om de vader, kan leiden tot angst en verminderd vertrouwen in de gehechtheidsfiguur. Dit komt doordat het kind niet meer op de bescherming van deze persoon kan rekenen. Spruijt (2006) beschrijft dat echtscheidingen ook kunnen leiden tot slechtere schoolprestaties en dat de verbondenheid met één of beide ouders kan worden aangetast. Amato en Rezac (1994) concluderen dat conflicten tussen gescheiden ouders vaak leiden tot gedragsproblemen bij het kind. Echtscheidingen en afwezige ouders in de jeugd kunnen bovendien leiden tot een grotere kans op vroege seksuele activiteit onder meisjes, wat weer een grotere kans op tienerzwangerschappen veroorzaakt (Dunn, 2004). Een vanzelfsprekend gevolg van deze negatieve effecten van echtscheidingen en de veranderende (woon)omstandigheden is dat het contact tussen één of beide ouders en het kind veranderd.

Dit onderzoek gaat zich richten op de invloed van een echtscheiding op de frequentie van het overnacht contact tussen de niet-inwonende vader en het kind, en de karakteristieken die dit contact beïnvloeden. Dit zou zowel situationele en demografische karakteristieken kunnen betreffen. Onze onderzoeksvraag wordt als volgt geformuleerd: *Hoeveel overnacht contact hebben kinderen met hun niet-inwonende vader, en welke karakteristieken beïnvloeden dit contact?* Met overnacht contact wordt hier het overnachten van het kind bij de niet-inwonende vader bedoeld. Bij deze vorm van contact zal de niet-inwonende ouder ook zorgtaken op zich moeten

¹ Ouderschap waarbij het kind deels bij de moeder en deels bij de vader woont (CBS, 2006).

nemen. Cashmore, Parkinson & Taylor (2008) en Warshak (2000) concludeerden dat hierdoor een hechtere band tussen de ouder en het kind zal ontstaan. Cashmore et al. (2008) ondervonden dat er een positief effect tussen het overnachten en de frequentie van contact met de niet-inwonende ouder bestaat. Er is echter nog maar weinig specifiek onderzoek gedaan naar overnacht contact. Veel eerder onderzoek richtte zich alleen op dagelijks contact, zoals uitjes en (korte) afspraken. De wetenschappelijke relevantie van dit onderzoek vindt men dan ook in het feit dat een relatief onbekend terrein inzichtelijker zal worden gemaakt.

Doordat 80 procent van de kinderen na een echtscheiding bij de moeder gaat wonen, (CBS, 2006) heeft veel eerder onderzoek zich gericht op de vader als niet-inwonende ouder. Het is echter wel gebleken dat mannen steeds meer betrokken zijn bij de opvoeding van de kinderen: ook niet-inwonende vaders hebben steeds meer contact met hun kinderen (Amato, Meyers & Emery, 2009). Ook Cheadle, Amato & King (2010) trekken uit hun onderzoek de conclusie dat tweederde van de niet-inwonende vaders ofwel in hoge of mindere mate contact hebben met hun kinderen. Deze toename in de betrokkenheid van niet-inwonende vaders bij de opvoeding van hun kinderen wijst, in combinatie met het weinige onderzoek dat nog maar is gedaan naar het overnacht contact tussen het kind en de uitwonende vader, ook op het maatschappelijke belang van dit onderzoek. Ook is het aantal bij scheidingen betrokken kinderen toegenomen (CBS, 2012) en kunnen scheidingen, zoals beschreven, vele negatieve effecten hebben op kinderen (Tavecchio et al., 1992; Spruijt, 2006; Amato et al., 1994; Dunn, 2004). Dit zou kunnen leiden tot een toegenomen behoefte aan toekomstige beleidsinterventies op het gebied van echtscheidingen.

Naast de frequentie van overnacht contact zal er ook gekeken worden naar de karakteristieken die deze frequentie van contact kunnen beïnvloeden. Volgens Amato et al. (2009) heeft het betalen van kinderbijslag door de vader, en het hebben van een buitenechtelijke nieuwgeborene, een positief effect op de frequentie van contact. Ook een hogere educatie, een hogere leeftijd en het dichterbij wonen van de vader hebben allemaal een positief effect op het contact tussen vaders en kinderen (Cheadle et al., 2010). Kinderen, die geboren zijn tijdens een huwelijk, blijken vaker meer contact met hun niet-inwonende vader te hebben dan kinderen waarvan de ouders niet

getrouwd waren (Cheadle et al, 2010; Furstenberg, Nord, Peterson & Zill, 1983). Furstenberg et al. (1983) voegen hier aan toe dat veel niet-inwonende vaders minder contact met hun kinderen zullen hebben na het hertrouwen van de moeder of het samenleven van beide ouders met nieuwe partners. Deze onderzoeken hebben zich echter alleen gericht op dagelijks contact en het is nog onduidelijk of deze factoren ook het overnacht contact beïnvloeden. Het is mogelijk dat overnacht contact een andere vorm van contact is dat ook weer door andere factoren wordt beïnvloed. Er is nog weinig bekend over de effecten op overnacht contact. Dit onderzoek kan op dit gebied meer inzichten bieden en dat maakt het van wetenschappelijk belang.

De data die in dit onderzoek gebruikt zal worden, is afkomstig uit het Survey Scheiding in Nederland 1998, oftewel het SIN '98 (Kalmijn, de Graaf & Uunk; 2000). Dit is een van de weinige Nederlandse datasets die zich met echtscheidingen en het overnacht contact tussen kinderen en hun niet-inwonende vader heeft bezig gehouden, en daarom erg geschikt voor dit onderzoek. Bovendien beschikt deze dataset over veel variabelen die meer kunnen vertellen over het welke karakteristieken het overnacht contact tussen de niet-inwonende vader en kind beïnvloeden.

Theorie

Om de onderzoeksvraag – *Hoeveel overnacht contact hebben kinderen met de niet-inwonende vader na de scheiding en welke karakteristieken beïnvloeden dit contact?* - te beantwoorden, wordt er naar een aantal variabelen gekeken. Eerdere studies hebben aangetoond dat verschillende karakteristieken invloed uitoefenen op het dagelijks contact tussen de niet-inwonende vader en het kind na de scheiding. Mogelijk zijn deze karakteristieken ook van invloed op overnacht contact. Sommige karakteristieken zijn demografische karakteristieken van het kind, zoals leeftijd en sekse, en andere zijn demografische of socio-economische karakteristieken van de vader. Er wordt in dit onderzoek niet naar de karakteristieken van de moeder gekeken omdat een grote overlap met de karakteristieken van de vader verwacht wordt (Amato, Meyers & Emery; 2009). Er zal eveneens gekeken worden naar situationele omstandigheden zoals de afstand tussen de woning waarin het kind opgroeit en de woning van de vader of kenmerken van de relatie tussen de vader en de moeder.

Demografie van de vader

Leeftijd van de vader

Jongere vaders zijn vaak minder betrokken bij het leven van hun kind dan oudere vaders (Cheadle, Amato & King, 2010). Mogelijke verklaringen hiervoor liggen in het idee dat jongere vaders emotioneel vaak nog erg onvolwassen zijn, nog weinig educatie hebben gehad en ze over relatief weinig inkomen beschikken. Jonge vaders zijn vaak nog niet klaar om een vaderrol aan te nemen (Parke, 2000). De leeftijd en mogelijke onvolwassenheid kunnen ertoe leiden dat jonge vaders minder goed zorgtaken kunnen dragen en de aanwezigheid van zorgtaken is nu juist het belangrijkste verschil tussen overdag en overnacht contact. Onvermogen of onbereid zijn om zorgtaken op zich te nemen kan een reden zijn voor minder overnacht contact tussen jonge vaders en hun kinderen. Daarnaast zijn kinderen van jonge ouders vaker het gevolg van een ongeplande zwangerschap. Uit deze argumenten wordt verwacht dat naarmate de vader jonger is, de kinderen minder vaak bij hun niet-inwonende vader zullen overnachten (hypothese 1).

Educatie

Educatie hangt positief samen met de betrokkenheid van de vader bij zorg voor het kind (Cheadle, Amato & King, 2010). Hierbij gaat het echter voornamelijk om zorg voor kinderen in een huwelijk. Veel studies hebben eveneens een positief effect van educatie van vaders op contact tussen vader en kind aangetoond (Cheadle, Amato & King, 2010; Cooksey & Graig, 1998). Cooksey en Craig beschrijven in hun resultaten een sterk significant en consistent effect van opleiding op het contact. Hoger opgeleide vaders, en vooral diegenen met een opleiding na het behalen van hun middelbare school diploma, hebben vaker contact met hun kinderen na een scheiding (Cooksey & Craig, 1998). Vaders met een hogere opleiding beschikken vaak over mee economische bronnen waardoor ze de kosten van bezoek en visitatie beter kunnen dekken. In het geval van overnacht contact is er een kamer nodig voor het kind om in te slapen. Er moet een bed aanwezig zijn en mogelijk wat speelgoed. Andere verzorging zoals eten kost ook wat geld. Economische bronnen zijn nodig om goede voorzieningen voor het kind te kunnen treffen. De benodigde voorzieningen nemen toe wanneer het om overnacht contact in plaats van overdag contact gaat.

Daarnaast is het mogelijk dat hoger opgeleide vaders nieuwe sociale normen over het belang van vaderlijke betrokkenheid in het leven van kinderen makkelijker accepteren dan lager opgeleide vaders (King, Harris & Heard, 2004; Cheadle, Amato & King, 2004). Gebaseerd op deze bevindingen wordt er verwacht dat naarmate niet-inwonende vaders een hoger opleidingsniveau hebben, hun kinderen vaker bij hen zullen overnachten (hypothese 2).

Demografie kind

Leeftijd van het kind

Bij de leeftijd van het kind wordt gekeken naar de leeftijd ten tijde van de scheiding. De leeftijd van het kind ten tijde van de scheiding is een belangrijke variabele omdat het aangeeft hoelang vader en kind eerder samen hebben geleefd. Wanneer langer samen geleefd is, is er meer ruimte en mogelijkheid geweest om een diepere emotionele band op te bouwen (Cheadle, Amato & King, 2010). Deze assumptie is gebaseerd op *the family life course theorie*. Deze theorie veronderstelt dat patronen van interactie tussen familieleden die in het vroege leven (earlier times) zijn vastgesteld invloed hebben op de interactie patronen op latere punten in het leven (Aquilino, 2006). Vanuit deze theorie wordt de relatie tussen vader en kind in de vroege kindertijd als een grote invloed op de relatie tussen vader en kind in jong volwassenheid gezien. Hele jonge kinderen zijn nog sterk afhankelijk van verzorging en deze afhankelijkheid neemt toe bij overnacht contact. Voor sommige verzorging, zoals voeding, kan in bepaalde gevallen alleen door de moeder geboden worden. Dit kan een reden zijn voor weinig overnacht contact tussen uitwonende vaders en hele jonge kinderen. Uitgaande van de family life course theorie verwachten we dat naarmate het kind ouder is ten tijde van de echtscheiding, het vaker bij de niet-inwonende vader zal overnachten (hypothese 3a)

Het is echter goed mogelijk dat het overnacht contact tussen de vader en kind weer afneemt zodra het kind de fase van adolescentie betreedt. Deze afname kan in ieder geval gedeeltelijk worden verklaard door tegenstrijdige sociale activiteiten. De sociale activiteiten van oudere kinderen kunnen een beperking vormen voor de tijd die ze hebben om hun uitwonende vader te bezoeken (Cashmore, Parkinson & Taylor, 2008; Cooksey & Craig, 1998). De verwachting is dat er de toename in overnacht contact met leeftijd tot een bepaald punt zal toenemen. In eerste instantie zal het contact

toenemen naarmate het kind ouder wordt, maar tegen de tijd van adolescentie zal deze toename stoppen. Uit deze argumenten wordt de verwachting afgeleid dat wanneer het kind de periode van adolescentie betreedt het overnacht contact met de vader niet langer zal toenemen (hypothese 3b).

Sekse van het kind

Er zijn weinig specifieke bevindingen over de relatie tussen de sekse van het kind en overnacht contact en studies over dit onderwerp hebben verschillende uitkomsten laten zien (Cheadle, Amato & King, 2010; Cashmore, Parkinson & Taylor, 2008). Er zijn echter wel studies die hebben aangetoond dat niet-inwonende vaders meer contact hebben met zoons dan met dochters (Manning & Smock, 1999). Dit zou verklaard kunnen worden doordat vaders meer interesses delen met hun zoons dan met hun dochters, of omdat vaders zich verplicht voelen om een rolmodel te zijn voor hun zoons (Cheadle, Amato & King, 2010). Aan de andere kant wordt in het artikel van Cooksey en Craig (1998) geen relatie gevonden tussen de sekse van het kind en het contact met de niet-inwonende vader. De verwachting is echter dat sekse toch invloed heeft op het contact en dat jongens vaker bij hun niet-inwonende vader zullen overnachten dan meisjes (hypothese 4).

Wat hier opvalt is het belang van de preferenties van de vader ten opzichte van de preferenties van het kind. De preferenties van de vader kunnen in dit geval een belangrijke invloed op het contact zijn terwijl dit niet geldt voor de voorkeuren van het kind.

Situationele omstandigheden

Afstand

Contact tussen vader en kind wordt moeilijker en duurder naarmate de geografische afstand tussen beide toeneemt (Cooksey & Craig, 1998; Cashmore, Parkinson & Taylor, 2008). Het kost de vader meer tijd en geld om frequent contact met het kind te onderhouden. Spontane bezoeken zijn vrijwel geen mogelijkheid en een langere afstand overbruggen kost meer energie en moeite. Door dit soort factoren bestaat er een negatief verband tussen geografische afstand en het contact. Er bestaat echter nog een tweede mogelijke verklaring voor het negatieve verband. Deze tweede verklaring luidt dat mannen die minder verbintenis met hun kinderen voelen zich minder

bezwaard voelen om te verhuizen terwijl ze weten dat het contact hierdoor af zal nemen (Cheadle, Amato & King, 2010). Vanuit deze argumenten wordt er verwacht dat naarmate de geografische afstand tussen vader en kind toeneemt, de frequentie van het overnachten bij de niet-inwonende vader afneemt (hypothese 5).

Conflict tussen de ouders

De houding van de moeder ten aanzien van de betrokkenheid van de vader bij het kind speelt een belangrijke rol. Een goede relatie waarin vertrouwen en samenwerking tussen beide ouders bestaat, heeft een positieve invloed op de frequentie van het contact tussen vader en kind (Cashmore, Parkinson & Taylor, 2008; Sobolewski & King, 2005; Kelly, 2007). Kelly (2007) benoemt de mogelijkheid van de moeder om 'gate keeping behavior' te vertonen. De attitudes en gedragingen van de moeder kunnen de mogelijkheden van de vader om contact met het kind te zoeken ondersteunen en faciliteren, maar ook limiteren.

Conflicten tussen de ouders kunnen gate keeping gedrag bewerkstelligen. Conflicten brengen over het algemeen negatieve attitudes met zich mee waardoor er wederzijdse vijandigheid ontstaat. Moeders kunnen vanuit woede, of de overtuiging dat de vader incompetent is, bezoeken tussen vader en kind saboteren (Kelly, 2007). Een goede relatie tussen de ouders, waarin belangrijke beslissingen rondom het kind in overleg gemaakt worden, zorgt ervoor dat de vader actief betrokken blijft in het leven van zijn kind. Samenwerking tussen de ouders kan een zeer belangrijke factor zijn in de betrokkenheid van de vader (Sobolewski & King, 2005). Er wordt dan ook verwacht dat een goede relatie tussen de ouders voor frequenter overnacht contact tussen het kind en de niet-inwonende vader zorgt (hypothese 6).

Betrokkenheid voor de scheiding

Naar verwachting bestaat er een positieve relatie tussen de betrokkenheid van de vader voor de scheiding en het overnacht contact tussen vader en kind na de scheiding. De opvattingen van de vader over een traditionele rolverdeling en het vaderschap kan de betrokkenheid na de scheiding beïnvloeden. Wanneer mannen meer waarde hechten aan hun rol als vader dan zullen ze hier ook meer bevrediging uit halen en er daarom meer tijd in willen steken. Afwijzing van een traditionele rolverdeling kan eveneens leiden tot meer directe interactie tussen vader en kind zonder tussenkomst van de moeder (Cooksey & Craig, 1998; Cashmore, Parkinson &

Taylor, 2008). Wanneer een vader een diepere emotionele band met zijn kind heeft kunnen ontwikkelen en tevens de mogelijkheid heeft gehad om een vaderlijke rol in de verzorging te vervullen dan kan dit de drempel, om dit na een scheiding voort te zetten, verlagen. Kalmijn en de Graaf (2001) beschrijven in hun artikel een visie die de rol van de vaders na de scheiding als een afspiegeling van de situatie tijdens het huwelijk beschouwen. Volgens deze visie is het niet vreemd dat wanneer de vader relatief weinig heeft bijgedragen aan de opvoeding tijdens het huwelijk, hij na een scheiding ook niet de aangewezen persoon is om voor het kind te zorgen (Kalmijn & de Graaf, 2001). Ervaring met verzorgende taken is belangrijk bij overnacht contact. Wanneer het kind bij de uitwonende vader blijft slapen dan is de vader verantwoordelijk voor de gehele verzorging. Grote betrokkenheid voor de scheiding heeft er waarschijnlijk voor gezorgd dat de vader bekend is met de verzorgende taken en dit maakt de drempel om ze na een scheiding uit te voeren lager. Uit deze argumenten wordt er verwacht dat meer betrokkenheid van de vader bij het kind voor de scheiding een positief effect heeft op het overnacht contact tussen de niet-inwonende vader en het kind (hypothese 7).

Scheidingsjaar

Het jaar waarin de scheiding officieel is geworden kan invloed hebben op het overnacht contact tussen vader en kind na de scheiding. In de laatste decennia is er meer nadruk komen te liggen op de negatieve gevolgen van een afname in het contact tussen een ouder en kind en op het belang van de vaderrol in de opvoeding van het kind (Kalmijn & de Graaf, 2001; Kelly, 2007). Wanneer de vader meer betrokken is geweest bij de opvoeding van het kind voor de scheiding, dan zal het makkelijker zijn om dit voort te zetten na de scheiding. Door een veranderende sociale norm rondom vaderlijke betrokkenheid kan er een verschuiving plaats hebben gevonden in de betrokkenheid voor en na de scheiding (Cheadle, Amato & King, 2005; Kalmijn & de Graaf, 2001). De bevinding in het onderzoek van Kalmijn en de Graaf is dat terwijl het percentage kinderen dat na de scheiding naar de vaders gaat constant is gebleven, is de bezoekfrequentie toegenomen gedurende de laatste decennia (Kalmijn & de Graaf, 2001). Daarnaast zijn er sinds de jaren tachtig en negentig meer wetten ontstaan die regelmatig contact tussen de niet-inwonende ouder en het kind na de scheiding aanmoedigen en bestaat de mogelijkheid van gedeelde voogdij. Dit soort regelingen kunnen bijdragen aan de positie van de vader na de scheiding en contact

reguleren (Kelly, 2007). De situatie waarin een kind na de scheiding bij de uitwonende vader gaat slapen is in de laatste decennia genormaliseerd. Vroeger werd dit als een hele vreemde situatie beschouwd en kwam het niet veel voor.

Gebaseerd op deze argumenten wordt er verwacht dat het scheidingsjaar een positief effect heeft op het overnacht contact tussen de uitwonende vader en het kind (Hypothese 8).

Data

De data die wordt gebruikt in dit onderzoek is verkregen uit het *Survey Scheiding in Nederland 1998* (SIN '98) (Kalmijn et al., 2000). Dit grootschalige kwalitatieve onderzoek naar de oorzaken en gevolgen van echtscheidingen in Nederland betreft een cross-sectioneel onderzoek met retrospectieve vragen. Het onderzoek is gehouden onder een gestratificeerde steekproef waarin drie hoofdtypen respondenten werden onderscheiden (Kalmijn et al., 2000). Deze hoofdtypen zijn als volgt gedefinieerd:

- A: nu getrouwd, nooit gescheiden (600 individuen).
- B: nu niet met partner levend, één eerder huwelijk gescheiden (alleenstaand en gescheiden) (1200 individuen).
- C: nu samenwonend/gehuwd, één eerder huwelijk gescheiden (600 individuen).

De drie hoofdtypen zijn geselecteerd uit verschillende gemeentes in Nederland en de leeftijd van de respondenten ligt tussen de 30 en 75 jaar. De uiteindelijke steekproef bevatte 6712 respondenten. Van dit aantal respondenten hebben er uiteindelijk 2394 daadwerkelijk deelgenomen aan het onderzoek, wat neerkomt om 35.67%. Het aantal respondenten is dus iets minder dan het oorspronkelijk nagestreefde aantal van 2400 (Kalmijn et al., 2000). Bij het SIN '98 werd gebruik gemaakt van gestandaardiseerde face-to-face interviews met respondent-georiënteerde vragen over zowel de respondent als de partner en/of ex-partner (Kalmijn et al., 2000).

Uit de data van het SIN '98 is de groep 'gescheiden, momenteel alleenstaand' gebruikt om verdere selecties te maken. Het gebruikte sample in dit onderzoek bestaat uit gescheiden, niet-verzorgende vaders van kinderen jonger dan achttien. Deze groep bestaat in het SIN'98 uit 290 respondenten. Missende waarden op de variabelen

krijgen de gemiddelde waarde of de waarde van de meest voorkomende categorie van de variabele. De groep in de dataset die op het moment van de survey getrouwd en nooit gescheiden was, is voor dit onderzoek niet van belang.

Afhankelijke variabele

Het overnacht contact tussen de niet-inwonende vader en het kind is in dit onderzoek de afhankelijke variabele. De variabele wordt in de enquête gemeten via de vraag ‘*Als de respondent niet de verzorgende ouder is, hoeveel nachten per maand verblijft het kind dan bij de respondent?*’ De respondent kan zelf een getal invullen, er zijn geen voorgeschreven categorieën. In de originele dataset is in een duidelijke meerderheid van de gevallen de moeder de verzorgende ouder na de scheiding (632 moeders, 89.1%; 77 vaders, 10.9%). Door te selecteren voor mannen die de vraag over het overnacht contact hebben ingevuld, zijn de respondenten in de gebruikte sample in alle gevallen de niet-verzorgende vader. Er is vervolgens nog verder geselecteerd zodat de kinderen van de niet-verzorgende vaders jonger dan achttien jaar zijn. Personen ouder dan achttien zijn voor de wet volwassen en de verwachting is dat er vanaf deze leeftijd zeer weinig overnacht contact zal plaats vinden. 290 gescheiden, niet-verzorgende vaders met kinderen jonger dan achttien hebben de vraag over het overnacht contact met hun kinderen ingevuld en vormen in dit onderzoek het gebruikte sample ($n = 290$).

Onafhankelijke variabelen

Er zijn verscheidene onafhankelijke variabelen opgenomen in de analyses om het effect op het overnacht contact te kunnen bekijken. De volgende metingen van leeftijd van de vader, educatie van de vader, leeftijd van het kind, sekse van het kind, afstand, conflict, betrokkenheid bij de opvoeding voor de scheiding en scheidingsjaar zijn opgenomen in dit onderzoek.

Leeftijd van de vader. Bij de leeftijd van de vader is gekeken naar de leeftijd op het moment van de scheiding. De verdere vragen over het contact met de kinderen hebben betrekking op het eerste jaar na de scheiding, daarom vormt de leeftijd van de vader op het moment van de scheiding een goede indicator. Om de leeftijd van de vader ten tijde van de scheiding te kunnen zien moet er een nieuwe variabele aangemaakt worden. Deze variabele geeft het officiële scheidingsjaartal minus het

geboortjaar van de uitwonende vader weer. De leeftijd van de vader wordt gemeten in jaren. 290 respondenten hebben een bruikbaar antwoord op deze vraag gegeven ($n = 290$).

Educatie van de vader. De respondenten zijn gevraagd naar hun hoogst behaalde opleiding. 290 respondenten hebben een bruikbaar antwoord op deze vraag gegeven ($n = 290$). Er zijn zeven antwoordcategorieën mogelijk bij deze vraag, gecodeerd als 1 (*lager onderwijs of minder*), 2 (*lager beroepsonderwijs*), 3 (*mavo/ulo/mulo*), 4 (*middelbaar beroepsonderwijs*), 5 (*havo/vwo/gymnasium/atheneum/mms/hbs*), 6 (*hoger beroepsonderwijs*), 7 (*wetenschappelijk onderwijs*). 25.2% van de respondenten uit dit sample heeft het middelbaar beroepsonderwijs als hoogst behaalde opleiding aangegeven. Dit komt neer op drieënzeventig respondenten. Het tweede hoogste aantal respondenten heeft het hoger beroepsonderwijs als hoogst behaalde opleiding aangegeven, namelijk vijfenvijftig respondenten wat gelijk staat aan 19.6%.

Leeftijd van het kind. Bij deze variabele is er steeds gekeken naar de leeftijd van het jongste kind ten tijde van de scheiding. Om de leeftijd van het jongste kind te bekijken moet er een nieuwe variabele aangemaakt worden die constant de leeftijd van het jongste kind uit ieder gezin meeneemt. Er is één respondent in de dataset met elf kinderen. Het elfde kind is binnen dat gezin de jongste en daarom zal bij dit kind begonnen worden. De leeftijd van het elfde kind wordt meegenomen in de variabelen, maar er zijn veel missende waardes doordat verder niemand een elfde kind heeft. Wanneer een respondent geen elf kinderen heeft, wordt de missende waarde op deze variabele vervangen worden door de leeftijd van het tiende kind. Wanneer de respondent geen tien kinderen heeft, dan wordt de missende waarde op deze variabele vervangen door de leeftijd van het negende kind, enzovoorts. Bij de leeftijd van het kind wordt specifiek gekeken naar de leeftijd ten tijde van de scheiding. Om deze leeftijd te kunnen bekijken moet er een nieuwe variabele aangemaakt worden. Deze variabele bestaat uit het officiële scheidingsjaar minus het geboortjaar van het jongste kind. 290 respondenten uit dit sample hebben een bruikbare waarde op deze variabele ($n = 290$).

Bovenstaand is beschreven hoe een lineaire variabele is gemaakt voor de leeftijd van het kind ten tijde van de scheiding. We zijn in dit onderzoek echter ook geïnteresseerd

in de vraag of het overnacht contact weer afneemt wanneer het kind in de periode van adolescentie terecht komt. Om deze vraag te kunnen beantwoorden moet er een tweede variabele gemaakt worden die zich informatie biedt over de leeftijd van het kind ten tijde van de scheiding, namelijk een square variabele. Deze variabele wordt gemaakt door de leeftijd van het kind ten tijde van de scheiding maal de leeftijd van het kind ten tijde van de scheiding te doen. Het sample voor deze variabele bestaat eveneens uit 290 respondenten ($n = 290$).

Sekse van het kind. Deze onafhankelijke variabele kijkt naar de sekse van het kind. Allereerst worden er elf dummy variabelen gemaakt waarin meisjes de waarde één krijgen en jongens de waarde nul. Op deze manier wordt van kind één tot en met kind elf aangegeven of het een jongen of een meisje is. Vervolgens krijgt kind één de waarde één als het een meisje is, kind twee krijgt de waarde één als zowel het eerste als het tweede kind meisjes zijn, kind drie krijgt de waarde één als zowel het eerste, tweede en het derde kind meisjes zijn en dit gaat op dezelfde manier door tot en met kind elf. Tot slot worden al deze variabelen met de waarde één bij elkaar opgeteld. Dit zijn de gezinnen waarvan alle kinderen meisjes zijn. Voor de jongens wordt eenzelfde variabele gemaakt alleen krijgen in dit geval de jongens de waarde één. Op deze manier ontstaan er twee dummy variabelen. De eerste wordt ‘*allgirls*’ genoemd, gecodeerd als 1 (*alle kinderen zijn meisjes*) en 0 (*niet alle kinderen zijn meisjes*). Vierentachtig respondenten scoren een waarde één op deze variabele, hetgeen wil zeggen dat vierentachtig respondenten in deze dataset een gezin hebben waarin alle kinderen meisjes zijn. 206 respondenten scoren een waarde nul op deze variabele. Deze respondenten hebben een gezin waarin niet alle kinderen meisjes zijn. De tweede dummy variabele wordt ‘*allboys*’ genoemd, gecodeerd als 1 (*alle kinderen zijn jongens*) en 0 (*niet alle kinderen zijn jongens*). Negenenzeventig respondenten scoren een waarde één op deze variabelen, wat betekent dat negenenzeventig respondenten in deze dataset een gezin hebben waarin alle kinderen jongens zijn. 211 respondenten scoren een waarde nul op deze variabele. Deze respondenten hebben een gezin waarin niet alle kinderen jongens zijn.

Afstand. Deze variabele meet de afstand tussen het huis van de uitwonende vader en het huis waar het kind woont via de vraag: ‘*Hoe ver woonden u en uw ex-partner op dat moment bij elkaar vandaan? Kunt u dit uitdrukken in minuten reizen?*’ Het gaat

hierbij om de afstand in het eerste jaar na de scheiding. 290 respondenten hebben een bruikbaar antwoord bij deze variabele ingevuld ($n = 290$).

Conflict. De respondenten is gevraagd of er wel eens spanningen zijn geweest met de ex-partner over het bezoek met de kinderen. Deze vraag heeft betrekking op het eerste jaar na de scheiding. Er zijn bij deze vraag drie antwoordcategorieën, gecodeerd als 1 (*nee, vrijwel nooit*), 2 (*ja, soms*), 3 (*ja, vaak*).

55.2% van de respondenten heeft aangegeven vrijwel nooit een conflict met de ex-partner te hebben over het bezoek met de kinderen ($n = 160$). 19.3% van de respondenten geeft juist een vaak voorkomend conflict met de ex-partner over het bezoek aan ($n = 56$).

Betrokkenheid bij de opvoeding voor de scheiding. Deze variabele is een samengestelde variabele. De oorspronkelijke vraag luidde: *'Hoe regelden u en uw ex-partner de opvoeding en de verzorging van de kinderen? Kunt u van elk van de volgende dingen aangeven wie deze vaker deed met de kinderen, u of uw ex-partner?'* De respondent moest van de volgende zaken aangeven of hijzelf/zijzelf dit vaker deed dan de ex-partner of andersom:

- a. Voorlezen, spelletjes doen, spelen
- b. Naar school/crèche brengen/ophalen, meegaan met sporten, verenigingen, etc.
- c. Praten over problemen op school of over manieren
- d. Uitjes ondernemen met kind, zoals naar de bioscoop, dierentuin, etc.

De antwoorden worden gegeven op een vijfpuntschaal die als volgt gecodeerd is; 1 (*partner veel vaker dan respondent*), 2 (*partner vaker dan respondent*), 3 (*beide ongeveer even vaak*), 4 (*respondent vaker dan partner*), 5 (*respondent veel vaker dan partner*). 249 respondenten hebben een bruikbaar antwoord gegeven op deze vraag ($n = 249$). De eenenveertig missing bij deze variabele staan voor de respondenten die het antwoord *'niet van toepassing'* hebben ingevuld. Dit antwoord wordt als missing beschouwd omdat het geen informatie biedt, maar krijgt niet de gemiddelde waarde zoals de andere missings. Dit is omdat sommige respondenten misschien hele jonge kinderen hebben waardoor het brengen en ophalen van de crèche of school nog niet van toepassing is. Een gemiddelde waarde zou in dit geval dan ook niet het juiste beeld opleveren.

In de samengestelde variabele zijn de vier vragen samengevoegd en door vier

gedeeld. Lagere getallen staan voor minder betrokkenheid van de respondent en hogere getallen voor meer betrokkenheid van de respondent.

Scheidingsjaar. Deze variabele heeft betrekking op het jaartal waarin de respondent officieel gescheiden is. De respondent kan zelf een jaartal aangeven en er zijn geen vooropgezette categorieën. 290 respondenten hebben een bruikbaar antwoord op deze vraag gegeven ($n = 290$). De jaartallen van de officiële scheiding variëren in dit sample van 1958 tot 1998.

Methode

Het doel van dit onderzoek is het identificeren van karakteristieken en situationele omstandigheden die invloed uitoefenen op het overnacht contact tussen de niet-inwonende vader en het kind na de scheiding. Er wordt alleen naar het contact met de niet-inwonende vader gekeken, omdat kinderen over het algemeen bij hun moeder blijven wonen na de scheiding (CBS, 2006). Verschillende variabelen worden geanalyseerd om te kijken wat hun effect is op de hoeveelheid overnacht contact tussen vader en kind. De gemiddelden zijn van alle variabelen weergegeven en bij een aantal variabelen ook nog andere beschrijvende statistieken zoals het minimum en maximum. Daarnaast is er een kruistabel gemaakt om zo inzicht te kunnen krijgen in de verschillen tussen de groepen. In de kruistabel is ook een chi-square test opgenomen. Deze laat zien of er een significant verband tussen de variabelen bestaat. Bovenstaande methoden zorgen ervoor dat er een goed overzicht van de variabelen ontstaat en er alvast een globaal beeld over de effecten gevormd kan worden. De regressieanalyses moeten dit beeld verder uitdiepen en informatie over de mate van significantie verschaffen. Er is een multi-pele regressieanalyse uitgevoerd met daarin alle onafhankelijke variabelen. Het model dat uit de multi-pele regressieanalyse volgt laat zien in hoeverre het overnacht contact verklaard wordt door de in de analyse opgenomen variabelen. Met de uitkomsten van de regressieanalyses kunnen de hypothesen getoetst worden.

Resultaten

Beschrijvende statistieken

In figuur 2 zijn de beschrijvende statistieken van de onafhankelijke variabelen en de afhankelijke variabele te zien.

Figuur 2: beschrijvende statistieken.

	Mean	Std. Deviation	Minimum	Maximum
Overnacht contact mannen	2.60	3.16	0.00	16.00
Leeftijd vader ten tijde van scheiding	37.52	7.10	20.00	57.00
Opleidingsniveau vader	4.35	1.89	1.00	7.00
Leeftijd kind ten tijde van de scheiding	6.82	4.53	0.00	17.00
Leeftijd kind ten tijde van de scheiding ²	67.00	78.74	0.00	289.00
Vaders met alleen dochters	0.29	0.45	0.00	1.00
Vaders met alleen zonen	0.27	0.45	0.00	1.00
Reisafstand (minuten)	62.09	185.43	1.00	999.00
Conflict	1.64	0.79	1.00	3.00
Betrokkenheid bij opvoeding	8.55	2.60	3.25	16.25
Scheidingsjaar	85.06	7.79	58.00	98.00

Bron: SIN '98, eigen analyses.

Als er gekeken wordt naar het aantal nachten dat kinderen per maand bij hun niet-inwonende vader verblijven, blijkt dat dit gemiddeld 2.60 nachten zijn ($SD = 3.16$). 110 vaders geven aan dat hun kinderen nul nachten bij hen verblijven (37.9 %) en slechts één vader geeft aan zijn kinderen zestien nachten per week te zien (0.3 %). Kijkend naar de onafhankelijke variabelen dan is ten eerste te zien dat de vaders gemiddeld 37.52 jaar zijn ten tijde van de scheiding ($SD = 7.10$). Deze leeftijd varieert echter van 20 t/m 57 jaar. Bij de tweede onafhankelijke variabele, 'opleiding vader' is een gemiddelde waar te nemen van 4.35 ($SD = 1.89$). Dit betekent dat het gemiddelde opleidingsniveau neigt naar 4 'middelbaar beroepsonderwijs' (25.2 %). Variabele drie, 'leeftijd van het kind ten tijde van de scheiding' heeft een gemiddelde van 6.82 jaar ($SD = 4.53$). Deze leeftijd loopt in de steekproef van nul tot en met zeventien jaar. Van deze variabele is ook een squared variant gemaakt. Bij deze variabele is het gemiddelde 67.00 ($SD = 78.73$). Bij de vierde variabele, 'seks van het kind' zijn er ook twee varianten gemaakt. Voor vaders met alleen dochters

dochters is het gemiddelde 0.29 (SD = 0.45) en dit zijn in totaal 84 vaders (29.0 %). Vaders met alleen zonen heeft een gemiddelde van 0.27 (SD = 0.45) en dit zijn in totaal 79 vaders (27.2 %). De onafhankelijke variabele ‘reisafstand’ heeft een gemiddelde van 62.09 minuten (SD = 185.43) en loopt van 1 minuut tot 999 minuten. De zesde variabele, ‘conflict’, heeft een gemiddelde van 1.64 (SD = 0.79). Dit betekent dat de waarde 2 ‘soms’ het meest is ingevuld. ‘Betrokkenheid bij de opvoeding’ heeft een gemiddelde van 8.55 (SD = 2.60). Hoe hoger de score op deze variabele, hoe meer betrokkenheid de vader vertoonde voor de scheiding. De laatste variabele, ‘scheidingsjaar’, heeft een gemiddelde van 85.06, oftewel 1985 (SD = 7.79). Deze variabele loopt van 1958 tot en met 1998.

Kruistabellen en chi-square

Om de verschillen tussen groepen te bekijken is er gebruik gemaakt van kruistabellen. Ook is er een chi-square test gedaan om te kijken naar de relatie tussen de afhankelijke variabele ‘overnacht contact’ en de losse onafhankelijke variabelen. Om aan de voorwaarde van een chi-square test te voldoen dat de waarden niet kleiner dan 5 mogen zijn, kunnen de categorieën van overnacht contact per tabel verschillend zijn.

Figuur 3: Kruistabel leeftijd vader ten tijde van de scheiding met overnacht contact.

	20 t/m 39 jaar	40 t/m 57 jaar	Totaal
0 nachten	53	57	110
1 t/m 3 nachten	54	20	74
4 t/m 7 nachten	52	27	79
Meer dan 9 nachten	17	10	27
Totaal	176	114	290

Bron: SIN '98, eigen analyses.

In figuur 3 is waar te nemen dat de vaders, die in de leeftijdscategorie ‘20 t/m 39 jaar’ vallen, meer overnacht contact met hun kinderen hebben dan de vaders die in de leeftijdscategorie ‘40 t/m 57 jaar’ vallen. De chi-square test geeft voor de relatie tussen deze twee variabelen een significante uitkomst ($p = 0.005$).

Figuur 4: Kruistabel opleidingsniveau van de vader met overnacht contact.

	Laag	Middel	Hoog	Totaal
0 nachten	32	45	33	110
1 t/m 4 nachten	24	62	52	138
Meer dan 5 nachten	10	13	19	42
Totaal	66	120	104	290

Bron: SIN '98, eigen analyses.

Figuur 4 geeft de kruistabel van het opleidingsniveau van de vader met het overnacht contact weer. Er is te zien dat de categorie 'middel' het meeste overnacht contact heeft. Voor deze variabele is echter geen significante waarde bij de chi-square test waar te nemen ($p > 0.05$).

Figuur 5: Kruistabel leeftijd kind ten tijde van scheiding met overnacht contact.

	0 t/m 5 jaar	6 t/m 10 jaar	11 t/m 18 jaar	Totaal
Geen overnacht contact	47	27	36	110
Wel overnacht contact	90	62	28	180
Totaal	137	89	64	290

Bron: SIN '98, eigen analyses.

De resultaten van de kruistabel van de leeftijd van het kind ten tijde van de scheiding met overnacht contact is te zien in figuur 5. Er is waar te nemen dat kinderen die in de leeftijdscategorie 0 t/m 5 jaar vallen het meeste overnacht contact hebben met hun niet-inwonende vader. Ook is er een afname waar te nemen voor oudere kinderen. Deze relatie is volgens de chi-square test significant ($p = 0.002$).

Figuur 6: Kruistabel vaders met alleen dochters met overnacht contact.

	Niet alleen dochters	Alleen dochters	Totaal
0 nachten	84	26	110
1 t/m 4 nachten	92	46	138
Meer dan 5 nachten	30	12	42
Totaal	206	84	290

Bron: SIN '98, eigen analyses.

Figuur 7: Kruistabel vaders met alleen zonen met overnacht contact.

	Niet alleen zonen	Alleen zonen	Totaal
0 nachten	75	35	110
1 t/m 4 nachten	106	32	138
Meer dan 5 nachten	30	12	42
Totaal	211	79	290

Bron: SIN '98, eigen analyses.

De variabele 'sekse van het kind' is opgedeeld in twee variabelen, die elk vaders met alleen zonen of vaders met alleen dochters selecteren. De kruistabellen van deze variabelen zijn weergegeven in figuur 6 en 7. Het verschil tussen de twee seksen is erg klein. Er valt wel bij beide variabelen waar te nemen dat de meeste kinderen 1 t/m 4 nachten bij hun niet-inwonende vader overnachten. De chi-square test geeft voor deze variabelen geen significant effect ($p > 0.05$).

Figuur 8: Kruistabel reisafstand met overnacht contact.

	0 min. t/m 1 uur	1 uur t/m 2 uur	Meer dan 2 uur	Totaal
Geen overnacht contact	93	10	7	110
Wel overnacht contact	161	10	9	180
Totaal	254	20	16	290

Bron: SIN '98, eigen analyses.

De verdeling van de variabele 'reisafstand' op overnacht contact is weergegeven in figuur 8. Hier is zichtbaar dat de vaders binnen de eerste categorie, '0 minuten t/m 1 uur', het meeste overnacht contact hebben. Ook valt er een afname in overnacht contact waar te nemen naarmate de reisafstand langer wordt. De chi-square test geeft voor deze relatie geen significante uitkomst ($p > 0.05$).

Figuur 9: Kruistabel conflict met overnacht contact.

	Vrijwel nooit	Soms	Vaak	Totaal
0 nachten	57	24	29	110
1 t/m 4 nachten	76	40	22	138
Meer dan 5 nachten	27	10	5	42
Totaal	160	74	56	290

Bron: SIN '98, eigen analyses.

Figuur 9 geeft de kruistabel van de variabele ‘conflict’ met overnacht contact weer. Er is hier duidelijk te zien dat de vaders, die binnen de categorie ‘vrijwel nooit’ vallen, meer overnacht contact hebben dan de andere twee categorieën. Ook is er een afname in overnacht contact waar te nemen naarmate de mate van conflicten toeneemt. De chi-square test geeft een significant effect voor de relatie tussen deze twee variabelen ($p = 0.019$).

Figuur 10: Kruistabel betrokkenheid bij opvoeding voor de scheiding met overnacht contact.

	Ex meer dan R	Evenveel	R meer dan ex	Totaal
0 nachten	38	46	10	94
1 t/m 4 nachten	26	73	17	116
Meer dan 5 nachten	8	24	7	39
Totaal	72	143	34	249

Bron: SIN '98, eigen analyses.

Voor de verdeling van de variabele ‘betrokkenheid bij de opvoeding voor de scheiding’ op overnacht contact kan er gekeken worden naar figuur 10. Men kan zien dat de vaders die binnen de categorie ‘evenveel’ vallen het meeste overnacht contact hebben. Wat ook opvalt is dat de vaders, die binnen de categorie ‘R meer dan ex’ vallen, juist het minste contact hebben. De chi-square test geeft voor deze relatie een significant effect ($p = 0.017$).

Figuur 11: Kruistabel scheidingsjaar met overnacht contact.

	1958 t/m 1978	1979 t/m 1998	Totaal
0 nachten	30	80	110
1 t/m 4 nachten	23	115	138
Meer dan 5 nachten	5	37	42
Totaal	58	232	290

Bron: SIN '98, eigen analyses.

Figuur 11 geeft de kruistabel weer voor de variabele ‘scheidingsjaar’ met overnacht contact. Het is waar te nemen dat vaders uit de latere scheidingsjaren meer overnacht contact hebben met hun kinderen dan vaders uit eerdere scheidingsjaren. De chi-square test geeft voor de relatie tussen deze twee variabelen een significant effect ($p = 0.043$).

In figuur 12 worden de resultaten van de Chi-Square test nogmaals weergegeven met de bijbehorende waarden.

Figuur 12: resultaten Chi-Square test.

	Value	df	Sig.
Leeftijd vader ten tijde van de scheiding	12.824	3	0.005
Opleidingsniveau vader	7.445	4	0.114
Leeftijd kind ten tijde van de scheiding	12.067	2	0.002
Vaders met alleen dochters	2.801	2	0.246
Vaders met alleen zonen	2.344	2	0.310
Reisafstand	1.655	2	0.437
Conflict	15.202	6	0.019
Betrokkenheid bij opvoeding	15.391	6	0.017
Scheidingsjaar	6.315	2	0.043

Bron: SIN '98, eigen analyses.

Regressieanalyse

Om de invloed van de onafhankelijke variabelen op het overnacht contact tussen de niet-inwonende vader en het kind te toetsen is er gebruik gemaakt van een regressieanalyse. Er is gekozen voor een multiple regressie analyse om zowel het losse effect van de variabelen als het model van de afhankelijke variabelen te testen. De resultaten zijn weergegeven in figuur 3.

Figuur 3: multiple regressie analyse.

	B	Sig.
(Constant)	-3.451	0.200
Leeftijd van de vader ten tijde van de scheiding	-0.027	0.494
Opleidingsniveau van de vader	0.288	0.006
Leeftijd van het kind ten tijde van de scheiding	0.386	0.032
Leeftijd van het kind ten tijde van de scheiding ²	-0.032	0.001
Vaders met alleen maar dochters	-0.417	0.374
Vaders met alleen maar zonen	-0.373	0.445
Reisafstand (minuten)	-0.002	0.090
Conflict	-0.794	0.002
Betrokkenheid bij de opvoeding voor de scheiding	0.108	0.162
Scheidingsjaar	0.072	0.007

R Square **	0.188
Adjusted R Square	0.154

Bron: SIN '98, eigen analyses.

Bij de eerste onafhankelijke variabele 'leeftijd van de vader ten tijde van de scheiding' is geen significant effect waar te nemen ($p > 0.05$). Dit betekent dat hypothese 1, *'naarmate de vader jonger is, zullen kinderen minder vaak bij hun niet-inwonende vader overnachten'*, weerlegd is. Bij de tweede variabele, 'opleidingsniveau van de vader', is wel een significant effect waar te nemen ($p = 0.006$). Naarmate het opleidingsniveau met één categorie toeneemt, neemt het overnacht contact tussen niet-inwonende vader en het kind met 0.288 (B) nachten per maand toe. Hypothese 2, *'naarmate vaders een hoger opleidingsniveau hebben, zullen kinderen vaker bij hun niet-inwonende vader overnachten'*, wordt door deze bevindingen bevestigd. 'Bij de variabele 'leeftijd van het kind ten tijde van de scheiding' is ook een significant effect waar te nemen ($p = 0.032$). Naarmate de leeftijd van het kind toeneemt, neemt het overnacht contact tussen de niet-inwonende vader en het kind met 0.386 (B) nachten per maand toe. Ook bij de squared variant van deze variabele is een significant effect waar te nemen ($p = 0.001$). Hierbij is het effect (B) negatief: -0.032. Er kan geconcludeerd worden dat het overnacht contact eerst toeneemt als de leeftijd van het kind toeneemt. Het positieve effect van leeftijd neemt echter op een gegeven moment af, waardoor het aantal nachten per maand zal afnemen. Zowel hypothese 3a, *'naarmate het kind ouder is ten tijde van de scheiding zal het vaker bij de niet-inwonende vader overnachten'*, als hypothese 3b, *'als het kind de periode van adolescentie betreedt, zal het overnacht contact met de niet-inwonende vader niet langer toenemen'*, is door deze bevindingen bevestigd. Bij de variabelen voor 'seks van het kind' is bij beide geen significant effect waar te nemen ($p > 0.05$). Hypothese 4, *'jongens zullen vaker bij hun niet-inwonende vader overnachten dan meisjes'*, wordt door deze bevindingen weerlegd. Ook bij de variabele 'reisafstand van de vader tot het kind' is geen significant effect waar te nemen ($p > 0.05$). Hierdoor wordt hypothese 5, *'naarmate de geografische afstand tussen vader en kind toeneemt, zal het kind minder vaak bij de niet-inwonende vader overnachten'*, weerlegd. Bij de variabele 'conflict' is wel een significant effect waar te nemen ($p = 0.002$). Als de mate van conflicten tussen beide ouders afneemt, neemt de frequentie van het overnacht contact tussen de niet-inwonende vader en het kind

met 0.794 (B) nachten per maand toe. Hypothese 6, *'een goede relatie tussen de ouders zal voor een frequenter overnacht contact tussen de niet-inwonende vader het kind zorgen'*, wordt dan ook bevestigd. Ook bij de variabele, 'betrokkenheid bij de opvoeding voor de scheiding', is geen significant effect waar te nemen ($p > 0.05$). Hypothese 7 wordt hierdoor weerlegd: *'meer betrokkenheid van de vader bij de opvoeding voor de scheiding heeft een positief effect op het overnacht contact na de scheiding tussen de niet-inwonende vader en het kind'*. Tevens bij de variabele 'scheidingsjaar' is een significant effect waar te nemen ($p = 0.007$). Naarmate de variabele 'scheidingsjaar' met één jaar toeneemt, neemt de frequentie van overnacht contact tussen de niet-inwonende vader en het kind met 0.072 (B) nachten per maand toe. De bevindingen bevestigen hypothese 8: *'het scheidingsjaar heeft een positief effect op het overnacht contact tussen de niet-inwonende vader en het kind'*. Het model van de onafhankelijke variabelen op de afhankelijke variabele is significant ($p < 0.001$) en verklaard 18,8% procent van de variantie van de onafhankelijke variabelen op overnacht contact.

Conclusie en discussie

De toename in echtscheidingen in de afgelopen jaren hebben ervoor gezorgd dat er meer aandacht van beleidsmakers en wetenschappers uit gaat naar gevolgen van een scheiding en de rol van de vader in het leven van een kind (Cooksey & Craig, 1998). Het doel van dit onderzoek was om bij te dragen aan de kennis over de rol van het vaderschap in Nederland. De specifieke focus lag hierbij op het overnacht contact tussen vader en kind, vertaald in de hoofdvraag: *Hoeveel overnacht contact hebben kinderen met hun niet-inwonende vader, en welke karakteristieken beïnvloeden dit contact?* Om het doel te bereiken zijn verschillende demografische karakteristieken en situationele omstandigheden nader bekeken zodat hun effect op de frequentie van het overnacht contact duidelijk werd.

De kinderen slapen na de scheiding gemiddeld 2.59 nachten bij de uitwonende vader. 37.9% van de uitwonende vaders geeft aan niet één keer overnacht contact met de kinderen te hebben en slechts één vader (0.3%) geeft aan dat dit contact oploopt tot zestien nachten per maand. Een aantal van de resultaten van de analyses komt overeen met de verwachtingen en de uitkomsten van eerder onderzoek op dit gebied, anderen

echter niet.

In dit onderzoek is geen significant verband tussen de leeftijd van de vader en het overnacht contact tussen vader en kind gevonden. De verwachting was een positief verband dat kan ontstaan door het verschil in emotionele volwassenheid dat gepaard gaat met leeftijd. Jongere vaders zijn vaak nog niet klaar voor een echte vaderrol en de kinderen van jonge vaders zijn vaker het gevolg van een ongeplande zwangerschap (Parke, 2000). Bij overnacht contact komen er nog extra zorgtaken en verantwoordelijkheid bij, dit zou bij jonge vaders een afschrikkende werking kunnen hebben. De resultaten in dit onderzoek bevestigen deze aanname echter niet.

In het onderzoek is wel een positief effect van het opleidingsniveau van de vader op de frequentie van het overnacht contact gevonden, hetgeen overeen komt met de uitkomst van eerder onderzoek (Cheadle, Amato & King., 2012; Cooksey & Craig, 1998). Dit positieve effect wordt mogelijk verklaard door meer economische bronnen die veelal gepaard gaan met een hogere opleiding of door het idee dat hoger opgeleide vaders de nieuwe normen over het belang van de betrokkenheid bij het leven van hun kinderen makkelijker kunnen accepteren. Economische bronnen zijn nodig om contact te kunnen onderhouden. Wanneer een kind blijft slapen dan is er bijvoorbeeld een kamer nodig met genoeg spullen om het verblijf aangenaam te maken. Ook aan de verzorging zal wat extra geld uitgegeven moeten worden. Gebrek aan economische bronnen kan ertoe leiden dat stabiel, overnacht contact met kinderen niet goed mogelijk is.

Er is een significant verband gevonden tussen beide variabelen over de leeftijd van het kind ten tijde van de scheiding en het overnacht contact. De lineaire variabele laat zien dat het overnacht contact na de scheiding toeneemt wanneer het kind een hogere leeftijd heeft. Anderzijds laat de square variabele zien dat het positieve effect op een bepaald punt afneemt. Deze beweging vormt ondersteuning voor de verwachting dat het overnacht contact niet langer toeneemt wanneer kinderen de fase van adolescentie betreden. Een verklaring voor deze afname zou in tegenstrijdige sociale activiteiten kunnen liggen. Adolescenten gaan vaak in toenemende mate hun eigen gang en activiteiten buitenshuis zullen steeds vaker voorkomen (Cashmore, Parkinson & Taylor, 2008). Het positieve effect van de lineaire variabele op het overnacht contact vormt eveneens een ondersteuning voor de verwachting. Gebaseerd op de *life course theorie* werd een positief verband verwacht. Het argument in deze theorie is dat wanneer kinderen wat ouder zijn ten tijde van de scheiding, zij langere tijd hebben

samengewoond met de vader. Er zijn meer mogelijkheden geweest om een diepe emotionele band op te bouwen wanneer vader en kind langer hebben samengewoond (Cheadle, Amato & King., 2010).

Uitkomsten van eerder onderzoek over het verband tussen de sekse van het kind en het overnacht contact zijn diffuus. Er zijn studies die geen significant verband hebben gevonden, maar er zijn ook studies die wel hebben aangetoond dat vaders meer contact hebben met zoons dan met dochters na een scheiding (Cheadle, Amato & King., 2010; Cashmore, Parkinson & Taylor., 2008; Manning & Smock., 1999). De verwachting van dit onderzoek was dat sekse toch invloed zou hebben en dat niet-inwonende vaders meer contact met zoons dan met dochters zouden hebben na de scheiding. Deze verwachting wordt echter niet ondersteund door de resultaten. Het lijkt erop dat de sekse van het kind noch op overdag contact, noch op overnacht contact een significante invloed uitoefent.

Het gevonden resultaat dat de reisafstand geen significant effect heeft op het overnacht contact is niet in lijn met de verwachting. Door een grotere reisafstand kosten bezoeken immers meer tijd, energie en geld. Eerder onderzoek laat over het algemeen een wel een negatief verband zien tussen deze twee variabelen (Cooksey & Craig., 1998; Cashmore, Parkinson & Taylor., 2008; Cheadle, Amato & King, 2005). Mogelijk treden er bij overnacht contact andere mechanismes in werking waardoor de invloed van de reisafstand veranderd. De aanname voor een negatief verband is voornamelijk op onderzoek naar overdag contact gebaseerd zijn. Mogelijk maakt een grotere reisafstand het juist aantrekkelijker om het kind ook te laten blijven slapen. Een overnachting kan er in het geval van lange reistijden voor zorgen dat het voor vader en kind niet te vermoeiend is en het effectieve contact niet veel korter is. Bij overdag contact kan een lange reistijd afschrikken omdat het kortere contactmomenten veroorzaakt. Voor zowel vader als kind kan dit onaantrekkelijk en vermoeiend werken.

Een andere bevestigde verwachting is het negatieve verband tussen conflict tussen de ouders en het overnacht contact. Conflicten tussen de ouders kunnen tot *gate keeping* gedrag bij de moeder leiden. Vanuit dit gedrag kan de moeder bezoeken tussen vader en kind saboteren (Kelly, 2007; Fagan & Barnett, 2003). Conflicten brengen over het algemeen negatieve attitudes met zich mee die een relatie vol vertrouwen en samenwerking in de weg staat. Bij overnacht contact is vertrouwen en samenwerking met name belangrijk. De niet-inwonende vader heeft op die momenten de volledige

verantwoordelijkheid en moet alle zorgtaken dragen. Wanneer een moeder geen vertrouwen in de capaciteiten van de vader heeft dan zal ze dit contact waarschijnlijk niet ondersteunen. Samenwerking kan het contact juist eenvoudiger maken. Het zal vaders helpen wanneer ze weten dat ze contact met de moeder op kunnen nemen als ze vragen hebben.

De bevindingen uit de analyses van dit onderzoek bieden geen ondersteuning voor de verwachting van een positief verband tussen de betrokkenheid van de vader voor de scheiding en het overnacht contact. De verwachting was dat betrokkenheid voor de scheiding samenhangt met ervaring met zorgtaken en dat dit het makkelijker zou maken om dit voort te zetten na de scheiding. De resultaten bieden geen significante ondersteuning voor deze aanname. Mogelijk vormt gebrek aan ervaring met het ophalen van kinderen en meenemen op uitjes geen belemmering om na de scheiding overnachtcontact met de kinderen te onderhouden. Bij overnacht contact komt de nadruk immers op zorgtaken te liggen, terwijl het bij overdag contact meer om uitjes en andere activiteiten draait.

De laatste hypothese heeft betrekking op het effect van het scheidingsjaar. De resultaten bieden ondersteuning voor de verwachting dat het overnacht contact toeneemt na scheidingen die in hogere jaartallen hebben plaats gevonden. In de afgelopen decennia is er meer aandacht gekomen voor het belang van de vaderrol in de opvoeding van het kind en zijn er regelingen ontwikkeld die bezoeken na de scheiding reguleren (Kelly 2007; Kalmijn & de Graaf, 2001; Cheadle, Amato & King, 2005). Naar verwachting heeft dit geleid tot meer overnacht contact in latere jaren. Uit de resultaten kan geconcludeerd worden dat verschillende demografische karakteristieken en situationele omstandigheden invloed uitoefenen op het overnacht contact tussen de uitwonende vader en het kind na de scheiding. De invloeden zijn niet eenduidig en ook niet altijd significant aantoonbaar. Er zijn ook verschillen zichtbaar met de invloeden op overdag contact. Hieruit kunnen we concluderen dat overnacht contact wel degelijk een andere vorm van contact is en door karakteristieken niet altijd op dezelfde manier beïnvloed wordt. Het onderzoek toont eveneens aan dat, hoewel men tegenwoordig in een tijd vol scheidingspapieren leeft, het niet zo is dat alle betrokkenheid van uitwonende vaders stopt na een scheiding. De bevindingen in dit onderzoek schetsen een beeld van een meerderheid van de uitwonende vaders die minimaal één nacht per maand bezoek van hun kinderen heeft.

Toch heeft ook 37.9% van de uitwonende vaders gemiddeld nul nachten per maand overnacht contact met hun kinderen en dit is wel degelijk reden tot zorg.

Beperkingen en implicaties

Dit onderzoek richt zich specifiek op het overnacht contact tussen vader en kind na de scheiding. Het meeste onderzoek op het gebied van contact na een scheiding richt zich op overdag contact, maar mogelijk zijn er bij dit contact toch andere mechanismen werkzaam dan wanneer de vader ook een verzorgende rol op zich moet nemen en zowel overdag als 's nachts de verantwoordelijkheid voor het kind moet dragen. In dit onderzoek wordt juist gekeken naar de invloeden op het overnacht contact en hiermee draagt het bij aan de wetenschappelijke kennis.

Zoals vrijwel alle onderzoeken heeft ook dit onderzoek te maken met beperkingen. Een belangrijke beperking is dat de dataset alleen informatie biedt over de situatie in het eerste jaar na de scheiding. Voor een aantal variabelen was dit geen probleem, maar er zijn ook variabelen die in deze korte tijdsduur niet onderzocht kunnen worden. Zo zou er bij een langere tijdsduur bijvoorbeeld gekeken kunnen worden naar de invloed van een nieuwe relatie en/of de invloed van een kind uit een nieuwe relatie. Volgens Cheadle, Amato en King (2004) neemt een nieuwe relatie en/of een kind uit een nieuwe relatie namelijk veel tijd in beslag, en kan dit ten koste gaan van de tijd die de niet-inwonende vader aan het kind besteedt. Echter is het erg moeilijk om het effect van deze variabelen te meten binnen een tijdsduur van één jaar na de scheiding en is dit wellicht een onderwerp voor toekomstig onderzoek.

Een tweede relevante beperking is dat in dit onderzoek alleen gebruik is gemaakt van de informatie verkregen van de uitwonende vaders. Moeders kunnen ook informatie over de uitwonende vader en het contact geven waardoor de sample in omvang toe zou nemen, dit zou leiden tot meer statistische power. Daarnaast kan de betrouwbaarheid van de antwoorden toenemen wanneer er ook informatie van de moeder gebruikt wordt. Vaders zouden sociaal wenselijke antwoorden gegeven kunnen hebben in het onderzoek. Sociaal wenselijkheid in een onderzoek kan leiden tot een vertekening van de resultaten en dit zou in dit onderzoek verminderd kunnen worden door de antwoorden van de moeders te gebruiken. Deze beperkingen zouden meegenomen kunnen worden als overweging voor vervolg- en/of toekomstig onderzoek.

Eerder onderzoek heeft al aangetoond dat scheidingen veelal negatieve gevolgen voor

de betrokken kinderen hebben. Een goede relatie met beide ouders na de scheiding kan ervoor zorgen dat de schade beperkt blijft en zou goed zijn voor het welzijn van de kinderen (Cashmore, Parkinson & Taylor, 2008). Door het belang van een goede relatie en regeling na de scheiding bestaan er instanties en programma's die belang hechten aan goede begeleiding en de banden tussen kinderen en uitwonende vaders proberen te verstevigen (Cheadle, Amato & King, 2010). Dit onderzoek kan bijdragen aan de kennis over wat de relatie tussen vader en kind na een scheiding beïnvloed. Deze kennis kan ingezet worden bij de begeleiding van ouders na een scheiding. Na de scheiding kan een vader op bepaalde momenten de enige verzorger zijn, iets dat voor de scheiding misschien nooit voor kwam. Goede begeleiding in het traject zou ervoor kunnen zorgen dat dit vaders niet afschrikt, (Cashmore, Parkinson & Taylor, 2008; Cheadle, Amato & King, 2010). Vaders kunnen immers ook bang zijn voor de zorg en verantwoordelijkheid die bij overnacht contact komt kijken. Goede begeleiding kan er eveneens voor zorgen dat de bezorgdheid van de primaire verzorger enigszins weggenomen kan worden. De begeleiding zou kunnen bestaan uit onafhankelijke sociaal werkers of zogenaamde mediators die via een advocaat ingeschakeld kunnen worden. Er bestaan in de Verenigde Staten al vaderschapsprogramma's die de vader begeleiding in het proces na de scheiding (Cheadle, Amato & King, 2010). Over dergelijke programma's in Nederland is weinig bekend, maar mogelijk zou hier meer aandacht voor kunnen komen. Het zou mooi zijn als goede begeleiding ervoor kan zorgen dat vaders en kinderen een nauwe band na de scheiding kunnen behouden of opbouwen.

Bronnen

Amato, P.R., Meyers, C.E. & Emery, R.E. (2009). Changes in Nonresident Father-Child Contact From 1976 to 2002. *Family Relations*, 58, 41 – 53.

Amato, P.R., & Rezac, S.J. (1994). Contact with nonresident parents, interparental conflict, and children's behavior. *Journal of Family Issues*, 15, 191 – 207.

Aquilino, W.S. (2006). The Noncustodial Father-Child Relationship from Adolescence into Young Adulthood. *Journal of Marriage and Family*, 68(4), 929 - 946

Bulanda, R. (2004). Paternal involvement with children: the influence of gender ideologies. *Journal of Marriage and Family*, 66, 40-45.

Cashmore, J., Parkinson, P., Taylor, A. (2008). Overnight stays and children's relationships with resident and nonresident parents after divorce. *Journal of Family Issues*, 29: 707-723.

Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), Statline (2012). *Echtscheiding: leeftijdsverschil, kinderen, geboorteland, huwelijksduur*. Geraadpleegd op 14-03-2012.

Centraal Bureau voor de Statistiek (2006). *Onderzoek Gezinsvorming CBS. Scheiden: de partners, de kinderen en de contacten*. 's-Gravenhage: NIDI.

Cheadle, J.E., Amato, P.R., & King, V. (2010). Patterns of nonresident father contact. *Demography*, 47: 205 – 225.

Cooksey, E.C. & Craig, P.H. (1998). Parenting from a distance: the effect of parental characteristics on contact between nonresidential fathers and their children. *Demography*, 35: 187 – 200.

Dunn, J. (2004). Annotation: Children's relationships with their nonresident fathers. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 45, 659 – 671.

Fagan, J. & Barnett, M. (2003). The relationship between maternal gatekeeping, paternal competence, mothers' attitudes about the father role, and father involvement. *Journal of Family Issues*, 24, 1020–1043.

Furstenberg, F.F., C.W. Nord, J.L. Peterson & N. Zill. (1983). The Life Course of Children of Divorce: Marital Disruption and Parental Contact. *American Sociological Review* 48: 656-68.

Furstenberg, F. & Nord, C.W. (1985). Parenting apart: Patterns of childrearing after marital disruption. *Journal of Marriage and Family*.

Graaf, de A. (2007). *De ervaring van kinderen met stiefouders*. Den Haag: CBS.

Juby, H., J.-M. Billette, . Laplante & C. Le Bourdais. 2007. "Nonresident Fathers and Children: Parents' New Unions and Frequency of Contact." *Journal of Family Issues* 28:1220-45.

Kalmijn, M., Graaf, P.M. de & Uunk, W. (2000). *Survey Scheiding in Nederland 1998 – SIN '98*. Amsterdam: NIWI.

Kalmijn, M. & Graaf, P.M. de & Poortman, A. (2001). Werk en echtscheiding: de interactie van economische en culturele invloeden. *Sociale Wetenschappen*, 44(2), 34-52.

Kelly, J.B. (2007). Children's Living Arrangements Following Separation and Divorce: Insights From Empirical and Clinical Research. *Family Process*, 46(1), 35 – 52.

King, V., Harris, K. M. & Heard, H. E. (2004). Racial and ethnic diversity in nonresident father involvement. *Journal of Marriage and Family*, 66, 1-21.

Lont, A. & Dronkers, J. (2002). Veranderingen gedurende de periode 1984 tot 1999 in de samenhang tussen het welzijn van middelbare scholieren en de echtscheiding van

hun ouders. In Glatzer, W. & Below, von S. & Stoffregen, M. (Eds.), *Challenges for Quality of Life in the Contemporary World. Advances in quality-of-life studies, theory and research* (pp. ?). Dordrecht, Boston & London: Kluwer.

Manning, W.D. & Smock, P.J. (1999). New Families and Nonresident Father-Child Visitation. *Social Forces* 78:87–116.

Parkinson, P. & Smyth, B. (2003). When the difference is night and day: some empirical insights into patterns of parent – child contact after separation.

Sobolewski, J. M., & King, V. (2005). The importance of the coparental relationship for nonresident fathers' ties to children. *Journal of Marriage and Family*, 67, 1196-1212.

Spruijt, A.P. (2006). Ouderlijke scheiding en de gevolgen voor kinderen. *Tijdschrift van de Vereniging voor Kinder- en Jeugdpsychotherapie*, 32, 37 – 52.

Spruijt, E. (2009). *State-of-the-art 2009: Kinderen en echtscheidingen*. Utrecht: NWO.

Stewart, S.D. (1996b). Nonresident mothers' and fathers' social contact with children. *Journal of Marriage and Family*, 61, 894 – 907.

Tavecchio, L.W.C. & Goossens, F. A. (1992). Opvoeding buiten het gezin, in het bijzonder in het kader van dagopvang. In Dieleman, A.J. & Span, P. (Eds.), *Pedagogiek van de levensloop* (pp. 88 – 98). Amersfoort: Acco.

Valk, I. van der & Spruijt, E. (2004). De gevolgen van echtscheiding voor kinderen. In Vyt, A. & Aken, van M.A.G. & Bosch, J.D. & Gaag, van der R.J. & Ruijssenaars, A.J.J.M. (Eds.), *Jaarboek Ontwikkelingspsychologie, Orthopedagogiek & Kinderpsychiatrie 6* (pp. 324 – 343). Houten: Bohn Stafleu van Loghum.

Veenhoven, R. (1979). De toekomst van het huwelijk. In Haan, de H. & Wolk, van der E. (Eds.), *De problematische liefde* (pp. 139 – 151). Amsterdam: Intermediair.

Warshak, R. A. (2000). Blanket restrictions: Overnight contact between parents and young children. *Family and Conciliation Courts Review*, 38, 422-445.